

קבצי הערות התמימים ואנ"ש בלקו"ש חלק י"ט שיחה ה' לפרשת דברים

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון ס (תש"מ)

א. בלקו"ש פ' דברים סעי' ז' מבאר דכיון דמר יהודא לא הי' אוכל מהאחרוג בלי נעיצה בקרקע, והי' מוסר נפשו בזה, לכן הי' שבור מלכא מוכרח לעשות מלאכה בשבילו, לנעוץ הסכין בקרקע, ובהערה 49 כתב וז"ל: ואין בזה היפך כבודו של מלך, מכיון שעשה זה שלא יכשל באיסור, ע"ד הא דסוטה שם (וראה חוס' שם) "מצוה שאני". עכ"ל, משמע הפי' בזה דכשאמרינן "מצוה שאני" אין הכוונה דאז מותר לוותר על כבודו מחמת המצוה, אלא דאז אין זה כלל היפוך כבודו, כיון דזהו משום מצוה.

והנה עפי"ז אפשר לבאר דברי הר"ן בסנהדרין יט, ב, דהנה מבואר שם בהמשנה, דפליגי ר"י ורבנן אם רצה המלך לחלוץ או ליבם, אעפ"י דהוה בזיון, אם שומעין לו או לא, ובגמ' פריך על ר' יהודא, דיכא אמר דאם רצה לחלוץ שומעין לו, הא קיימ"ל דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ומתריצין דמצוה שאני, והנה לרבנן דסב"ל דאין שומעין לו, חזינן דלית להו הך סברא ואפי' במקום מצוה אינו יכול למחול על כבודו, והקשה בחידושי הר"ן שם מהא דתנן בסוטה (מא, ב ה"ל) דאגריפס המלך קרא פרשת הקהל מעומד ושבחוהו חכמים, ובגמ' שם הקשו דהא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, וגם שם תירצו שמצוה שאני, וא"כ קשה דמסוגיא דהתם משמע דכו"ע אית להו האי סברא, ולכו"ע הי' אגריפס רשאי לעמוד, ואילו הכא חזינן דפליגי בה ר"י ורבנן, ורבנן סב"ל דאפי' במקום מצוה אינו רשאי למחול? ותירץ הר"ן דהכא הוי בזיון גדול אם חרוק לפניו, ובכה"ג שפיר סב"ל לרבנן דאינו יכול למחול על כבודו אפי' במקום מצוה, אבל התם לא חשיבא עמידה בזיון כולי האי, ומש"ה גם אינהו מודו התם דמצוה שאני עיי"ש.

אבל לכאן אכתי צ"ל דמאחר דדין תורה הוא שלא ימחול המלך על כבודו, א"כ מהיכי תיתי לומר בכלל דמותר לו למחול במקום מצוה? ואפי' אם נאמר שיש דין מיוחד שיכול למחול במקום מצוה, מנא להו לרבנן לחלק בזה בין אם הוא בזיון גדול או בזיון קטן, כמ"ש הר"ן ה"ל?

ונראה לומר בזה עפ"י מ"ש בהערה הנ"ל, דהא דאמרינן דמצוה שאני אין הכוונה לומר דבכה"ג יכול באמת לוותר על כבודו, דבאמת דין תורה דמלך אינו יכול למחול לעולם על כבודו, אלא הסעם הוא דבמקום מצוה ליכא בזה שום מיעוט בכבודו כנ"ל, כיון שעושה זאת מחמת המצוה, ובהא שפיר מחלקים רבנן בין בזיון גדול לבזיון קטן, דדוקא היכא דהוה בזיון קטן סב"ל לרבנן דלא מקרי בזיון כלל במקום

מצוה, אבל בבזיון גדול כעין שתרוק לפניו, אכתי סב"ל
דחשיב בזיון גם במקום מצוה, וכיון דיש בזה בזיון לכבודו,
שוב אמרינן הכלל, דאפי' אם מוחל, אין כבודו מחול,
ועי' בזה.

ועיי' ש עוד בר"ן שהביא עוד תירוץ בזה בשם הר"ר
דוד וז"ל: שלא אמרו שמלך שמחל על כבודו שאין כבודו
מחול לענין מצוה אלא שאין אחרים רשאים לנהוג בו זילותא
אפי' לאחר שמחל, כעין זה של חליצה ושל יבום, שלא נתנו
רשות לנשים התם להתנהג בו בזיון אעפ"י שהוא מוחל, אבל
כשקבל המלך על עצמו לקרות בעמידה, אין אחרים נוהגים בו
בזיון של כלום וכו' עכ"ל, היינו שמחלק בין היכא שנוהג
בזיון בעצמו דאז מותר במקום מצוה, לבין היכא שאחרים
יצטרכו לבזותו, דאז אפי' במקום מצוה אסור.

וגם זה אפשר לבאר עפ"י הנ"ל, דהא דאמרינן דמצוה
שאני אינו משום דכבודו מחול בכה"ג, אלא דאין זה חשיב
בזיון כלל כנ"ל, וא"כ אפשר לחלק דזהו רק היכא שמתבייש
מעצמו, אבל כשמתבייש מאחרים הרי זה בזיון טפי, והוה
בזיון גם במקום מצוה, ובמילא שוב אמרינן דמלך שמחל על
כבודו אין כבודו מחול.

ואולי אפשר לתרץ בזה ג"כ הא דמבואר בסנהדרין מז, א
ת"ש נבזה בעיניו נמאס זה חזקיהו מלך יהודא שגירר עצמות
של אביו על מטה של חבלים וכו', וברש"י שם בד"ה על מטה
של חבלים כתב וז"ל: דרך בזיון מפני שהי' אביו רשע וביזהו
לעיני כל כדי שיתייסרו אחרים ולכבוד עצמו לא חש ומפני
כבוד אב נמי ליכא למיחש דנשיא בעמך כתיב (שמות כב) בעושה
מעשה עמך נבזה בעיניו הוא עצמו נתבזה ונמאס בפני עצמו
שלא חש לכבודו במקום קידוש ה' וכו' עכ"ל, ולכאן קשה
לפי רבנן דסב"ל דאפי' במקום מצוה אסור למחול על כבודו,
א"כ איך ביזה חזקיהו את עצמו?

ואפ"ל עפ"י הנ"ל, דכיון דעשה זה כדי שיתייסרו
אחרים, ולגרום כבוד שמים, שזהו ענינו של המלך, הנה בזה
לכו"ע אין זה ענין של בזיון כלל, דאדרבה זהו כבודו
וענינו של המלך, שיתייסרו אחרים ולפעול הענין דכבוד
שמים, ועי' ערוך לנר מכות כד, א.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי

— ר"מ בישיבה —

ב. בלקו"ש פ' דברים בסעי' ז' מבאר דלכן לא נעץ
שבור מלכא הסכין עבור באטי כי מלך אסור במלאכה בפני
שלשה וכו', ושאל הרב י.ש. שי' דלכאן למה לא נתן מקודם
למר יהודא, ואח"כ לבאטי. ואז הי' גם באטי אוכל מסכין

שהי' נעוץ בשביל מר יהודא?

ואפשר לומר הפי' בזה, דאף דבשביל מצוה וכו' מותר לו למלך לעשות מלאכה (ראה הערה 49), אבל מ"מ מובן שגם אז יש על המלך חיוב לפעול שיהי' אימת מלכות עליו, וא"כ אפ"ל דאדרבה, דבזה גופא שנתן מקודם לבאטי, ולא נעץ, (כמבואר בהשיחה דלגבי' הרי זה היתר וכו') הנה בזה גופא הרי הוא מראה בהדיא שבשבילו אינו עושה מלאכה, כיון שאי"צ לזה, וא"כ בזה גופא ישנו הענין דכבוד מלכות.

(ב) במ"ש בהשיחה דמצד כבוד מלך לא הי' שבור מלכא רשאי לנעוץ הסכין עבור באטי, כיון דכשיאכל זה מצד פקו"נ אינו עובר על זה איסור, ולכן הי' צריך ליתן לו בלי נעיצה, עיי"ש. אפשר להביא דוגמא לענין זה בתוס' ב"ב יג.א. בד"ה שנאמר לא תהו בראה וכו' והקשו בתוס' דלמה כופין את רבו (של מי שהוא חצי עבד וחצי בן חורין) לשחררו דוקא משום לא תהו בראה ולא משום מצוות פרו ורבו? ותירץ ר"י דמשום מצוות פרו ורבו אין כופין את רבו כיון שהוא פטור מאותו מצוה כיון שהוא אנוס, ודוקא מצד לשבת יצרה כופין, וביאר בזה הגר"י ענגל באתוון דאורייתא כלל י"ג דמצוות פרו ורבו שהיא מצוה בין אדם למקום הנה כיון שהוא אנוס אין עליו חיוב כלל לקיים, ובמילא לא שייך לכופו האדון, כיון שאין כאן מצווה כלל בנדו"ז, משא"כ הענין דלשבת יצרה שענינו הוא שבעולם יהי' נפעל הענין דלשבת, הנה אפילו כשהוא אנוס, מ"מ יש כאן חיוב אלא שאינו יכול לקיים חיובו עיי"ש, ולכן דוקא בשביל זה כופין.

וזהו ג"כ כעין הנ"ל דבמקום שהוא מותר בזה מצד פקו"נ, נעשה זה היתר, ואין כלל שום איסור לאכלו, ולכן לא שייך לומר ששבור מלכא יהי' מותר לעשות מלאכה בכדי שלא יאכלנו, כיון דאין זה איסור כלל ע"ד הענין דפרו ורבו דכיון שהעבד אנוס ליכא כאן שום חיוב כלל ואין כופין את רבו.

קבוצה מאברכים לומדי השיחות

באיסור "סתם יינם"

הרב יהודה לייב שפירא

ראש הישיבה - ישיבה גדולה, מיאמי רבתי

בכתובות (יא, א) "אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת בי"ד וכו', אמר רב יוסף הגדילו יכולין למחות".

וידועה שיטת המאירי בשם הגאונים דאף שבאם מיחה כשהגדיל, נעשה גוי גמור למפרע, מ"מ היין שנגע הקטן הזה נשאר מותר [וי"א שכ"ה גם שיטת רש"י שהרי כתב (בד"ה "על דעת בי"ד") "ומגעו ביין כשר" ולכאור' למה נקט דוגמא זו דוקא, אלא לפי שדבר זה נשאר גם אם ימחה אח"כ].

ובפשטות יש להסביר שיטתו, שהיות וכל איסור סתם יינם הוא משום בנותיהן, כדאי' בע"ז (לו, ב), א"כ בנדו"ד, שכשנגע בהיין הי' יהודי, ולא הי' שייך אז בנוגע אליו איסור חתנות, כי הוא עצמו הי' מותר להתחתן, אי"ש לאסור סתם יינם שלו משום איסור חתנות, כמובן.

ואף שאיגלאי מילתא למפרע שהי' גוי אז, ונמצא שזהו יין שגוי נגע בו, מ"מ על חשש חתנות של אז, אאפ"ל עכשיו איגלאי מילתא למפרע, כי בפועל עבר הזמן, ועכשיו אין לחשוש שלפנ"ז הי' אפשר לבוא לחתנות, כי זהו דבר במציאות שכבר עבר [ואף שיש לחשוש לחתנות דעכשיו, אי"ז נוגע לענינו, כי עכשיו אינו נוגע בהיין, כ"א דנים על הנגיעה שעשה לפנ"ז].

אמנם עדיין צלה"ב, שסו"ס נתגלה למפרע שגוי נגע ביין זה, ומה לי שאין הטעם שייך, אבל הרי המציאות יש כאן, שגוי נגע ביין, וצ"ל אסור גם אם בטל הטעם.

וי"ל בזה ע"פ מ"ש בלקו"ש ח"ט (שיחה ה' לפ' דברים) בקשר למ"ש בסיום מס' ע"ז - וז"ל הגמ': מר יהודה ובאטי בר טובי הו' יתבי קמי' דשבור מלכא, אייתי לקמייהו אתרוגא, פסק אכל, פסק והב לי' לבאטי בר טובי, הדר דצה עשרה זימני בארעא, פסק הב לי' למר יהודה, א"ל באטי בר טובי וההוא גברא לאו בר ישראל הוא, א"ל וכו' א"צ א"ל מידכר מאי עבדת באורתא (דרך פרסיים למסור נשים לאכסנאים וכששימרן להם בלילה שעבר, קיבל באטי, ורב יהודה לא קיבל - רש"י). עכ"ל הגמ'.

ובתוס' שם (ד"ה אידכר) כתבו וז"ל: ונראה דלא מטא בזה, שעדיין הי' עבד קצת, שמעוכב גט שחרור, כו' עכ"ל.

ומוסיף בלקו"ש שרש"י לא ס"ל כן, כי בגיטין (לט, ב) בנוגע להאומר נתיאשתי מפלוני עבדי וכו' אין לו תקנה אלא בשטר, כותב רש"י וז"ל "אין לו תקנה - בבת ישראל ולא בשפחה שהרי משוחרר הוא קצת", ע"כ, דלא כתוס', שכתבו שם (ד"ה מותר) וז"ל "אין לו תקנה בבת חורין קאמר, אבל בשפחה שרי", עכ"ל.

ומסביר הרבי שי"ל שאיסור הסכין הי' משום בישולי נכרים, ולא מאכלות אסורות, ועפ"ז מובן כוונת שבור מלכא שא"ל "אידכר מאי

עבדת באורתא": טעם איסור בישולי נכרים ה"ה "משום חתנות" - "בנותיכן", והיות ובאטי הי' מותר ב"בנותיהן", לדעת התוס', הרי אין שייך אצלו איסור בישולי נכרים (שהוא משום בנותיהן).

ואע"פ שהאיסור דבישולי נכרים נעשה "כמו עצם האיסור" (כפי שמבאר שם בלקו"ש לפנ"ז בארוכה), ובמילא צ"ל אסור גם כשבטל הטעם, מ"מ זה שהאיסור נשאר גם כשהטעם והסיבה בטל ה"ז רק כשא"פ שהבישולי נכרים יגרמו לאיסור חתנות, אבל עצם איסור חתנות יש, משא"כ בנדו"ד, אצל באטי, שאין כאן איסור חתנות - אין מקום לומר, שכשענין "חתנות" ("בנותיהן") הוא דבר המותר, שאעפ"כ יהי' בישולי נכרים אסור מטעם שאפשר לגרום לחתנות! (ועיי"ש עוד טעם לזה).

ועד"ז מסביר לשיטת רש"י, דהיות ואיסור בישולי נכרים הוא להבטיח שלא לעבור על "בנותיהן" - חשב שבור מלכא, שאין טעם והכרח לשמור שבאטי לא יעבור על סייג האיסור ("בנותיהן"), כשהוא אינו זהיר בהאיסור עצמו. ע"כ תו"ד בלקו"ש הנוגע לעניננו.

ועפ"ז מתורץ מה שהקשינו דסו"ס יש כאן הפעולה הגורמת האיסור, אף שאין כאן טעם האיסור, כי זה יהי' תלוי באיזה אופן אין כאן טעם האיסור - אם זה באופן שאא"פ לבוא לידי חתנות עי' הסתם יינם. אבל עצם איסור החתנות יש כאן, בזה מתאים לומר שסו"ס יש כאן פעולת איסור, ונעשה "כמו עצם האיסור", אף שביטל הטעם. אבל אם בטל הטעם מפאת שאין כאן איסור חתנות כלל, כבנדון דגר קטן, וכנ"ל, בזה אמרי' שלפי שאין כמו טעם האיסור, אין כאן גם פעולת האיסור.

אבל ראה מ"ש המאירי, שמדבריו משמע טעם אחר לזה, ובדוחק יש לתווכך עם משנת"ל.

היתר עבד בעכו"ם

הרב משה נתן הלוי פישער

'כולל מנחם' שע"י מזכירות כ"ק אדמו"ר

בגמ' סוף מס' ע"ז מובא סיפור על מר יהודה ובאטי בר טובי דהוו יתבי קמי' דשבור מלכא, והביאו לפנייהם אתרוג, וחתך שבור מלכא חתיכה עם סכינא ונתנו לבאטי, ואח"כ הכשיר את הסכין ע"י נעיצה בקרקע וחתך עוד חתיכה בשביל מר יהודה.

וכשהתלונן באטי למה לא הכשיר את הסכין לפני שחתך בשבילו. ענה לו שבור מלכא (לאיכא דאמרי) אידכר מאי עבדת באורתא, ופירש"י "דרך פרסיים למסור נשים לאכסנאים וכששיגרן להם בלילה שעבר קיבל באטי ורב יהודה לא קיבל".

ובלקו"ש חלק י"ט (דברים ה) מביא כ"ק אדמו"ר גמ' זו ומק' ע"ז כמה קושיות, ומהם דלמה הכשיל שבור מלכא את באטי באיסור אחד בגלל שעבר על איסור אחר, ובפרט שעמד להכשיר את הסכין בלא"ה בשביל מר יהודה?

ומתרץ ע"פ דברי התוס' שם בד"ה אידכר, דבאטי לא חטא בזה שקיבלה, דבאטי הי' עבד שמעוכב לשחרור, וכיון שעדין הי' עבד, לא עבר על שום איסור בזה שקיבלה.

ועפ"ז מבאר כ"ק אדמו"ר דהסכין של שבור מלכא הי' אסור רק מטעם בישולי נכרים (ולא מטעם גיעולי נכרים) שטעם איסורו הוא אטו בנותיהן, שיבואו להתחתן בהן, ואם באטי הי' מותר בבנותיהן, פשוט שמותר גם בבישוליהן, וא"כ הי' מותר לו לאכול מסכינא של שבור מלכא לכתחילה.

ובהערה 35 כותב: "אף שלא הותר לו דרך חתנות שהוא איסור מהתורה (ע"ז לו, ב) רק שלא גזרו עליו משום נשג"ז (נשג"א) - תוס' "

נדה שם (וראה מהרי"ט הנ"ל) - מ"מ אם הותר לו בנותיהן (דרך זנות עכ"פ), כש"כ שאין לאסור לו בישולי נכרים".

והיינו דכ"ק אדמו"ר לומד דלשיטת התוס' עבד אסור להתחתן עם עכו"ם, ומש"כ התוס' דבאטי הי' מותר בעכו"ם הוא רק כשאינו דרך חתנות, ומציין להמהרי"ט בקידושין דף ע' שכתב כן, דהמהרי"ט שם מביא את התוס' הנ"ל, ומתמה עליו דהרי עבד מחויב בכל המצוות כאשר, והאיך הותר לו הלאו דלא תתחתן בם? ומתרץ ע"פ מה שמבואר בע"ז דף לו' דהלאו דאורייתא הוא רק בדרך חתנות, ובדרך זנות בפרהסיא גם נאסר בב"ד של שם, אבל בצינעא הוא רק גזרת ב"ד של חשמונאי משום נשג"ז, ע"ש. ומפרש המהרי"ט כוונת התוס' דעבד מותר בעכו"ם רק בצינעא שאז כל האיסור הוא רק מדרבנן, ולא גזרו בעבד, עכת"ד.

והנה פירוש זה בדברי התוס' א"ש בניחותא בהתוס' בסוף ע"ז שם, דשם תוס' רק מצדיק את הסיפור עם באטי שקיבל השפחה נכרית שנתנו לו, דלא הי' בזה איסור, והרי זהו מקרה של דרך צינעא, וניתן לפרש כהמהרי"ט שרק באופן זה כתב תוס' שמותר דרבנן לא גזרו בעבד.

אבל התוס' בנדה שמציין בהערה, לכאורה אין זה פשוט כ"כ כדלהלן. דאיתא בגמ' נדה דף מ"ז, "רב ששת מסר להן (שפחה כנענית שלו) לערבי ואמר להן אזדהרו מישראי" וכתב ע"ז תוס' "משמע מכאן דשפחה כנענית מותרת בעובד כוכבים וה"ה דעבד כנעני מותר בעובדת כוכבים ולא גזרו עליו משום נשג"ז אע"ג דאיסור נדה וא"א דאורייתא שייך שפיר בעבד וא"כ בשלהי מס' ע"ז דא"ל שבור מלכא לבאטי אדבר לך מה עבדת באורתא שקבל עובדת כוכבים זונה שמסר לו אושפיזו לא עשה בטי איסורא דמותר הוה בה דהא עבד הוה . . ."

ולכאורה משמעות דברי הגמ' דרב ששת מסרן לערבי, משמע שנמסרו להן לגמרי והי' זה דבר ידוע ומפורסם, עד כ"כ שהובא בגמ', ולכאו' קשה לפרש שהי' זה רק בצינעא, ולא דרך חתנות, דלכאורה משמע שנמסרו לערבים להיות להם לאשה קבועה [אבל עי' בפירש"י שם]. וע"ז מפרש תוס' דשפחה כנענית ועד"ז עבד כנעני מותרים בעכו"ם, ומשמע לכאור' שמותרים בכל אופן גם דרך חתנות.

[ומה שמבהיר תוס' רק דלא גזרו משום נשג"ז (נשג"א) ואינו מזכיר את האיסורים דאורייתא - י"ל דזהו משום דהגזרת נשג"א לכאורה אין טעם לחלק בין ישראל גמור לעבד, וכמו שכותב תוס' דגם העבד אסור

בנדה וא"א ישראל', וא"כ היו צריכים לאסרו בשפחה גזרה משום נדה שג"אשות כמו בישראל גמור, ולכן מבהיר תוס' דמוכח מכאן דאעפ"כ לא גזרו (טעם לזה ע"י בחי' הריטב"א כאן), אבל האיסור מה"ת הי' פשוט לתוס' דלא שייך ביי', וכדלקמן].

וכן הבין המנחת חינוך בשיטת התוס' שכתב (במצוה לה, אות ר"א בחדשים) דדברי התוס' כאן הם לשיטתם בקידושין (דף סח, א'), שהלוא דלא תתחתן קאי על גוי מהז' אומות לאחר שנתגייר, ולא על גוי שהוא עדיין בגיותו, וא"כ אין כאן שום לאו דאורייתא, ולכן התירו לעבד להתחתן עם עכו"ם. אבל לשיטת הרמב"ם שהלאו דלא תתחתן קאי על עכו"ם בגיותו, ויש לאו מה"ת להתחתן דרך אישות עם עכו"ם, גם עבד אסור בזה.

אולם בחי' הריטב"א בנדה שם מביא את דברי התוס', והוא מוסיף בדבריו דההיתר לעבד הוא רק בצינעא דאז אינו אלא גזרת ב"ד, ולפי גירסתו הבנתו, בדברי התוס', מפורש ג"כ כדברי המהרי"ט שההיתר הוא רק בצינעא.

אלא שכנ"ל, צע"ק איך יפרש לפ"ז את דברי הגמ' דרב ששת מסר להן כו' דזה הי' רק בצינעא, דלכאורה אם נמסרו להן באופן שזה ידוע, ה"ז בפרסיא, דלכאור' אין הפירוש בפרהסיא דהמעשה עבירה עצמה הוא גלוי לעין כל, דהרי גם במעשה דזמרי (דמשם נלמד דכפרהסיא קנאים פוגעים בו מה"ת) עצם המעשה הי' בתוך האהל, אלא שפרהסיא היינו שידוע לרבים עד"ז, וא"כ אם השפחות נמסרו לערבי לרש"י ה"ז פרהסיא הכי גדולה.

ונחזור לדלעיל, שבגירסתנו בתוס' נדה הבין המנ"ח, שההיתר הוא גם בדרך אישות (עפהנ"ל שכ"ה לכאורה משמעות הגמ' שם) וההסבר לזה הוא כי לשיטת התוס' אין לאו מה"ת להתחתן עם עכו"ם.

אבל לכאורה ביאורו בשיטת התוס' תמוה דתוס' כותב להדיא דיש איסור לאו להתחתן עם עכו"ם, וכמו שמפורש בגמ', אלא שלשיטת תוס' הלאו אינו מהתיבות "לא תתחתן" אלא מתיבות אחרות,

דאיתא בע"ז (דף לו, ב): "בנותיהן דאורייתא היא דכתיב לא תתחתן בם" וכתב ע"ז בתוס' "אסיפא דקרא סמך דכתיב ובתו לא תקח לבנך דאילו לאו דלא תתחתן מירי בגיורת" ע"ש. הרי מפורש בדברי הגמ' ובתוס' דיש לאו במי שמתחתן עם עכו"ם.

ובר מן דין, גם אם נניח שאין כאן לאו על חיתון עם עכו"ם, אבל יש הלכה למשה מסיני, דכל הבועל ארמית בפרהסיא - קנאין פוגעין בו, (כדאיתא שם ועג"כ בסנהדרין דף פב, א).

ואחרי כ"ז תמוהים דברי המנ"ח דלשיטת תוס' יש רק איסור דרבנן במתחתן עם העכו"ם, שלכן התירו בעבד, וצ"ע.

ובהזדמנות אחרת אכתוב בעז"ה מה שיש לבאר באו"א את משמעות דברי התוס' דעבד מותר בעכו"ם לגמרי גם בדרך חיתון, למה לא נאסר בהלאו דלא תתחתן, ועוד חזון למועד.

יצר דעריות ומאכלות אסורות – מה חמור ממה?

הרב מרדכי מנשה לאופר

שליח כ"ק אדמו"ר – אשדוד, אה"ק

בהדרגה עמ"ס ע"ז (לקו"ש חי"ט דברים עמ' 33, נדפס גם בספר הדרנים על הש"ס עמ' שמט): "אפילו לפי האיכא-דאמרי, שבאטי בר טובי עבר בוודאות על איסור באורתא. . . עדיין אין זה טעם שהוא יכשילו בעוד איסור? הרי יתכן שבאטי אמנם לא היה יכול להתגבר על הנסיון הגדול דיצרי' דעבירה (עם נכרית), ואף-על-פי-כן הוא נזהר ממאכלות אסורות. ובפרט שאיסור הזנות עם נכרית (לא בדרך חתנות) בצנעא הוא איסור דרבנן, וגיעולי נכרים הוא איסור מן התורה". עד כאן מהשיחה.

ובהשקפה ראשונה, לכאורה, יש להעיר מהמסופר בקידושין מ, א: רבי צדוק תבעתיה ההיא מטרוניתא (לדבר עבירה) אמר לה: חלש לי ליבאי (מחמת רעב). . . איכא מידי למיכל (האם יש משהו לאכול)? אמרה ליה (המטרוניתא) איכא דבר טמא (יש בשר שאינו כשר) אמר לה (רבי צדוק): מאי נפקא מינה דעביד הא (הבועל נכרית) אכול הא (ראוי לאכול מאכל טמא).

וישנם שני ביאורים בסיפור זה:

(א) רש"י: "דעביד האי, הבועל ארמית, ראוי למאכל טמא" שהדברים כווננו לא על המטרוניתא אלא כלפי עצמו אמר: כיון שהזדמן לי לאכול דבר טמא משמע שאני ראוי לכך אם אשמע לה ("דהא מילתא דלא נזדמן לי אלא מאכל טמא יש לי ללמוד מכאן").

(ב) בהגהות וחדושי הרד"ל – שהוא אמר זאת כדי ללמד למטרוניתא שתבין ברמז כמה חמור עליו ענין העריות אבל הוא עצמו לא היה צריך ללמוד זאת מכאן.

ולפי שני הביאורים משמע שאכן מי שאינו מסוגל להימנע מאיסור עריות, ראוי לו להיכשל באיסור מאכלות אסורות מה"ת [בנוסף להכלל ש"עבירה גוררת עבירה"].

- אבל באמת, א) כמובן שזהו רק תיאור מצב "בכח", ולא "בפועל" – והשאלה בהשיחה היא ששבור מלכא הכשילו בפועל.

ונוסף לזה:

ב) בחידושי הריטב"א (קידושין שם) [ד"ה אמר מורי נר"ו]: "דהני רבנן דמסרי נפשייה לקטלא משום ביאת כותי בפרהסיא היה מעשה שאסור מן התורה, ובמזיד קנאין פוגעין בו כמעשה שהיה ולפיכך היא בכלל גילוי עריות שיהרוג ואל יעבור".

לפי זה אולי יש לחלק בין מעשהו של באטי בר טובי "שאיסור הזנות עם נכרית (לא בדרך חתנות) בצנעה הוא איסור דרבנן" לאופן שבו ר' צדוק חשב למעשהו (באם יעשה) כפרהסיא.

ג) העיקר: בסיפור ר' צדוק בקידושין המציאות בפועל שהמניעה מאכילת איסור [דבר קל לפ"ע] היא שמנעתו מאיסור [חמור כ] ג"ע, מצוה (של אי אכילת דבר טמא) גוררת מצוה (מנעתו מאיסור ג"ע) וכמ"ש בפירוש גאון יעקב (לעין יעקב שם): ואחר שהביאו לו הדבר טמא לאכול והוא מנע ממנו בעבור ציווי השם, תיכף ומיד נתחזק הנשמה בקרבו וקנה קדושה יתירה, עד כי היה לו כוח לגבור על כח התאוה בדבר הערוה. . שנפשו חומדתו (בשם "הגאון ר' רפאל מהאמבורג").

ומעין זה מצאתי בפירוש הרי"ף (הרב יאשיהו פינטו) על הע"י (קידושין שם) שדייק בדברי רש"י – מעין השאלה בהשיחה על סיפור הגמ' בע"ז – "וכי מה שחטא בדבר אחד מוכח שיחטא בב' והרי אפשר שחטא בא' ולא יחטא בדבר אחר"? ומזה דייק: "מאי האי שלא נזדמן מאכל אחר כי אם דבר טמא אלא שמן השמים הזמינו לפניו כדי ללמוד שעבירה גוררת עבירה והבועל ארמית שהיא דבר טמא יתלו חייו בדבר טמא. . עושי דברו – בענין בועל ארמית – לשמוע בקול דברו – במאכל – או [פירוש אחר:] 'עושי דברו' – שלא לאכול דבר טמא, כי ממנו למד 'לשמוע בקול דברו' שלא לבעול ארמית. ומסיימין בטוב.